

ЗНАНІ ЗЕМЛЯКИ: МАКСИМ АНТОНОВИЧ (біографічний нарис)

Білопільщина є батьківщиною багатьох видатних постатей, які своїми здобутками уславили нашу землю. Населення Білопільщини глибоко шанує і пишається своїми земляками, які залишили по собі безцінну творчу спадщину у сфері науки, культури, освіти, мистецтва.

Одним з таких видатних земляків є Максим Олексійович Антонович - відомий демократ-просвітитель, філософ-матеріаліст, літературний критик 60-х років XIX ст. Народився він у Білопільлі 18(30) квітня (за іншими даними - 27 квітня (9 травня) 1835 р. в родині священнослужителя. Дуже рано хлопець залишився сиротою.

Закінчивши Охтирське духовне училище, навчався в Харківській семінарії, потім в Петербурзькій духовній академії (1855-1859). Студентом четвертого курсу Антонович відніс до редакції *“Современника”* статтю. Цей перший журналістський досвід був відхилений М.О.Добролюбовим, але в №10 за 1859 р. з'явилася їх спільна стаття, яка поклала початок багаторічній співпраці Антоновича з цим впливовим виданням середини XIX ст.

З 1861 р. Антонович стає постійним співробітником *“Современника”*. Після смерті Добролюбова як критик перейшов до відділу *“Русская литература”*, а з кінця 1862 р. за запрошенням М.О.Некрасова брав участь у редагуванні журналу майже до 1866 р. Окрім літературної критики, Антоновичу належать публікації бібліографічного та полемічного характеру. Полеміку критик вів жорстку та різноспрямовану. Так, наприкінці 1861 р. він виступив проти журналу Ф.М.Достоевського *“Время”* зі статтею *“О почве”*, яка стала початком довгої та напруженої полеміки *“почвенників”* з *“Современником”*. Різкими були виступи Антоновича проти *“Дня”* І.С.Аксакова, *“Русского вестника”* М.Н.Каткова. Негативно сприйняв він роман І.С.Тургенева *“Отцы и дети”*. Іноді об'єктами критики Антоновича були висловлювання співробітників радикального *“Русского слова”* Д.І.Писарева та В.А.Зайцева. Полеміка між *“Современником”* та *“Русским словом”* стала гучною подією в російській журналістиці 1864 р. Одночасно з роботою в *“Современнике”* Антонович брав участь у створенні *“Энциклопедического словаря”* (ред. П.Л.Лавров), в журналі *“Народное чтение”*, газеті *“Очерки”*.

Антонович гостро сприймав особисті образи. Так, після закриття “Современника” він не був запрошений Некрасовим до участі в “Отечественных записках”, офіційним редактором яких був А.О.Красєвський, який не раз ставав мішенню памфлетів критика. Ображений, разом з Ю.Г.Жуковським (також колишнім співробітником “Современника”), Антонович в 1869 р. видає скандальну брошуру “Материалы для характеристики современной русской литературы”, де висунув проти свого недавнього однодумця Некрасова ряд звинувачень. Брошура привернула до себе увагу, але не дала читачьких симпатій самому автору.

Після виходу з “Современника” Антонович друкувався нерегулярно і в основному в периферійних виданнях. У 1866-1868 рр. жив за кордоном. Займався перекладами. До його творчого доробку належать переклади відомих на той час наукових робіт: “История французской революции” Л.Блана (1871), “Физика” Б.Стюарта (1873), “Геология” А.Глейки (1875) та ін. З 1875 р. Антонович працював у газеті “Тифлиссские весты”, журналі “Слово”, “Новое обозрение”. З 1881 р. через матеріальні труднощі він був змушений працювати в управлінні Лібаво-Роменської залізниці, потім - в Державному банку. Дослужився до дійсного статського радника.

Значним є вклад Антоновича і в природничі науки. Вчений відзначився тим, що на власні кошти проводив геологічні дослідження, зокрема виявив на березі Західної Двіни шар девонської формації. Керівництво Петербурзького гірничого інституту запропонувало йому посаду на кафедрі геології, але Міністерство народної освіти не дозволило науковцю вести педагогічну діяльність.

М.О.Антонович - один з перших дарвіністів у Росії. У 1896 р. вийшла його праця “Чарльз Дарвин и его теория. С биографией и обзором его сочинений”. До кінця життя Антонович залишився прихильником матеріалістичних поглядів. В 1881 р. критик в рецензії на роман Ф.М.Достоевського “Брати Карамазови”, не сприймаючи релігійних ідеалів письменника, заперечував художню цінність цього твору. У своїх останніх статтях Антонович різко негативно оцінив релігійно-філософські ідеї авторів збірки “Вехи”.

Помер Антонович в Петрограді 14 листопада 1918 р.

Можна по-різному оцінювати погляди та діяльність М.О.Антоновича, але безперечним є той факт, що їх роль для російської суспільно-політичної думки другої половини XIX ст. була значною.